

On the Architecture of Tamás Nagy

Tamás Nagy was born in 1951 to Lutheran parents in the small town of Csorna in Western Hungary. From an early age he demonstrated an interest in architecture, and after completion of the Secondary Technical School of Architecture (1965–69) in Győr, he continued his studies at the Budapest Technical University (1970–1975). As the academic, engineering-minded education of the faculty of architecture failed to offer the opportunity for the students to learn about contemporary intellectual trends, events and publications were and still are organised to satisfy their curiosity by the students themselves in the University's Bercsényi College. For several decades, the Bercsényi College has been a nurturing ground for communities of varying persuasions and interest. Tamás Nagy was one of the members of such a group formed in the early '70s, a period during which he became acquainted with Imre Makovecz and Dezső Ekler. In accordance with the political practice of the then current socialist regime, young architects were forced to work in state-owned planning offices and climb all the rungs of the pseudo company ladder, and rarely were they lucky enough to work near a master of their own choice. Tamás Nagy began his career in the studio of László Iványi and spent twelve years within this hierarchical system. However, these twelve years were by no means uneventful. This was a time for acquiring fundamental professional knowledge, and, at an underlying level, the different generations of architects were intensively involved in an intellectual exchange within or outside the given scope for action. Such an opportunity was offered by the private and illegal school of Imre Makovecz, convened in Makovecz's own apartment, and later by the Master School of the Association of Hungarian Architects (1978–1980), which is still the most popular forum for young architects to study under a master. Tamás Nagy first taught in 1979: beginning as a professor's assistant at the Faculty of Architecture at Carlton University, Ontario,

then at the Master School (1982–1984 and again since 1996) and at the Academy of Applied Arts since 1991. Through working at the Academy Nagy became acquainted and made friends with senior colleagues such as György Szrogh and György Jánossy. Both of these architects belonged to the legendary generation which spent several years in Denmark and Sweden in the 1950s, bringing home with them the clear atmosphere and practice of modern architecture as opposed to the programmatic architecture of Social Realism. The career and works of these architects and those generations taught by them (István Ferencz, István Jonáky, Péter Reimholz, Gábor Turányi) represent a significant component of contemporary Hungarian architecture.

Imre Makovecz was amongst the first architects to take a demonstra-

tive leave of the state-owned planning offices (1977). His attitude was not mere political protest, it also set architectural and moral values as an example for many undergraduates and young architects in the '80s. Drawing on the architecture of Frank Lloyd Wright and the Swiss Rudolf Steiner as well as on his own intuitive research into ancient signs and symbols, Makovecz revealed the possibility of an architecture that removes the relationship of man and nature from its material being, or as he ironically put it, from its "dialectic" being. Not only did Makovecz turn against the commonplace of the political power of the time through his rejection of the poor quality of architecture produced by the socialist economy (all sensible architects naturally did so) but he also professed a mythic relationship between the world created and man, trying to prove the eternal existence of this relationship with his buildings. In the mid-'80s, a period noted for the emergence of Italian Neo-rotationalism, of the Post-modern and the advance of High-tech, Makovecz's buildings rejected the possibility of stylistic revivals originating in architecture itself, as was professed, for example, by the Italians when consciously channelling architectural thinking towards a somewhat archaic classicism. Makovecz's unusual wooden structures reputed the luxury of the High-tech also and brought him international recognition and fame, attracting the attention of the world. This was a sphere of thought which attracted and won the interest of architects of various, often seemingly different inclinations.

Three such architects were Dezső Ekler, Tamás Nagy and László Vincze, each of which adopted and continued the intellectual heritage of the inspiring intellectual background described above, and each has maintained close contact, despite varying levels of intensity, right to the present day. Two of Tamás Nagy's first independent works were designed whilst at BUVÁTI, the Budapest Bureau for Town Planning. One was a residential building (1982–1986) erected in a vacant site on a corner in Semmelweis Street, a narrow street in central Budapest. Vertical strips of windows articulate the facade of the brick-clad block-like building, which presents a neutral surface in the closed, historicist streetscape. The other building designed at BUVÁTI at this time is a similarly brick-clad residential building (1984–1989) with shops on the ground floor, built on a corner site in Logodi Street below the walls of the Buda Castle. Small windows perforate the street front of this massive building which, ignoring the neighbouring buildings, enters into a dialogue with the walls of the Castle, also constructed of brick and stone. It was during this same period that a library building, small in size but all the more significant, was built as the extension of the community centre in Dombegyháza, a poverty stricken small village in southern Hungary. The design was produced jointly with Dezső Ekler, and the mass of the library with its circular ground-plan was inspired by the library of the emblematic school by Aldo Rossi in Fagnano Olona in Lombardy. With its glazed cylinder and a purity resembling that of agricultural structures,

the library, built of brick and connected to the existing building by a passage in an ingenious way, betrays much of the future work of the two architects.

In 1987, prior to completion of the residential building in Logodi Street (the working drawings and technical management were completed by his colleagues), Tamás Nagy won a grant for the work placement of young architects and left for New York to work in a planning office for two years. Within an exceptionally short period, he managed to gain enough recognition to receive independent work, despite the hierarchy and strict promotion system characteristic of the planning offices in New York. Besides working, he spent his time in New York studying the architecture of Wright, contemporary American architecture and fine art as well as the buildings and furniture, now only to be seen in museums, of a religious community, the Shakers. Nagy also organised an exhibition in the Storefront Gallery for Imre Makovecz, then visiting New York. After two years, Tamás Nagy was faced with the possibility of remaining in the United States with his wife, Ilona Lovas, whose artworks were successfully exhibited during this period. However, despite the opportunity of a secure livelihood, the Nagy's decided to return home in 1989, just at the beginning of the political changes in Hungary.

State-owned planning offices had begun to disintegrate by 1989, and Tamás Nagy, upon returning from the United States, found employment at MAKONA, the planning office led by Imre Makovecz. New opportunities opened up for the creative community and workshop of architects which had existed since 1981, and MAKONA transformed itself into an association of several studios.

Smaller groups of designers sharing similar values sprang to independent life, such was the beginning of the AXIS architectural office, founded in 1990 and led by Tamás Nagy, Ferenc Salomin and László Vincze.

Two buildings represent the landmark works of this period of Tamás Nagy's career: the Lutheran Parsonage in Rókospalota, a district of Budapest (1990–1993) and an office building in Szombathely, a town in Western Hungary (1991–1992). In harmony with the Neo-classical dome of the neighbouring church, the parsonage repeats the central, glazed cylinder of the Dombegyház Library, and, despite its greater refinement, the resemblance of the two is obvi-

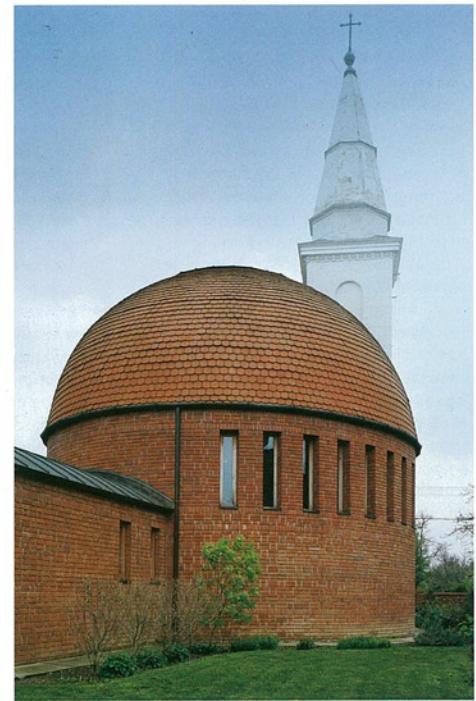
NAGY, Tamás
Chiesa luterana e canonica
Lutheran Church and Parish House
Evangelikus templom és parókia
1996, Dunaújváros
Ungheria / Hungary

ous. Both the plan and the slanted supports of the roof of the office building in Szombathely mark an attempt to free the form-making process of geometric constraints, whilst the use of the openings in the brick wall and their rhythm spectacularly reveal the way bricks can be woven like textile.

The Lutheran Church (1992–1996) in Dunaújváros is one of the most significant works of Tomás Nagy. Located on a hill adjacent the cemetery, the church, with its egg-shaped plan, became the second modern church for the socialist "town-of-steel", Dunaújváros, which was created during the 1950s. In its closed form the church evokes the Protestant churches enclosed by protective walls, the underlying paradigm for many of the architect's later church designs. The symbolic content of the egg-shape, further accentuated by the children's chapel, the seed of the egg itself, is not simply an encircling wall, but the form out of which the basilica-like church arises. Only the lateral-section reveals the presence of the basilica, the interior is actually one huge, single space, covered by the hemispherical roof, arched along the longitudinal axis. The main form of the church in Dunaújváros, a variation upon the Christian basilica, is moulded by irrational forces constructed in accordance with the fundamental rules of vernacular architecture and evolving from the egg, a sign with symbolic content. Interaction of these three features within one building produces a richness of reference which represents a definite step forward in comparison to the canonised patterns of Hungarian organic architecture.

The glass wall of the main facade, articulated by brick grills, is reminiscent of a large granary, whilst the clearly organised interior space extends beyond the puritan nature of Protestant churches, claiming relationship to the spiritualised space of Catholic churches. Red brick and tile appear to have been carved out of homogeneous material, the manner in which they are laid evokes the texture of basketwork. In fact this church could well be an illustration of Frompton's adaption of Semper (earth-work, family-hearth, structural frame and roof, wall in-fill). The choir-loft and the delicate woodwork of the entrance were made by master joiners who produce the cast moulds for the iron mill. Frequently producing finer work than cabinet-makers, these masters prove that local character betrays some secrets not only about the

NAGY, Tomás
Chiesa luterana
Lutheran Church
Evangelikus templom
1997, Sopronnémeti
Ungheria / Hungary

built environment, but also about the spirit of the people living there. Tomás Nagy is a passionate photographer, his photos are the documents of nameless structures, materials, textures and other small details. Infinite variety can be created from the most elementary media of architecture with skilled hands. Buildings designed by Tomás Nagy foster this diversity rooted in simplicity. It is no coincidence that he can most closely associate himself with the art of Brancusi and certainly of note that his wife, Ilona Lovas, is one of the prominent contemporary textile artists, equally important to Hungarian artistic life today as Tomás Nagy is to architecture. This exceptional affinity with modern art adds pertinence to his architecture.

A Baroque bell-tower stands in front of the church in Sopronnémeti (1994–1997). Unexpected associations are engendered by the interconnection of the asymmetrically located tower and the central dome both in terms of plan and mass-composition. In plan the duality of yin and yang is manifest, while the domed, circular church relates more to early Christian churches than to the Baroque nave and aisles, which would have been a seemingly obvious response considering the existing bell-tower. Balatonboglár provided a new and exceptional setting for the successful testing of the intellectual possibilities of previous works. The tambourine-like domed space already experimented with in the library in Dombegyház and the Rákospalota parsonage – this can be considered a classical base-form – and the use of an egg-shaped plan similar to that of the Dunaújváros church reappear in their location by the architect on a steep hillside marking the border between settlement and nature: the rear of the church-space sinking below ground-level, with only the clear-storey drum projecting upwards from the surroundings. Tomás Nagy consciously avoids

creating a vertical axis characteristic of pagan temples by refraining from using the common ring of the low-pitched roof and the virtual "dome" as an opeion: light enters the space from the side through the supro-light glazed drum and dome delineated only by its ribs. The surrounding trees can be seen from the inside, while passers-by can see into the bright space inside the church. A concurrent presence of "protective-shelter and openness" is the message of the church according to the architect. In this instance use has been made of the local, traditional Balaton stone as opposed to brick. It is this same material which has been used in the construction of the arching, conical tower, similar to that of Dunaújváros. Through use of this architectural principle Tomás Nagy managed to avoid the often irresolvable conflict of the tower, a symbolic form that either tends to relate to historic styles or to become a geometric abstraction void of meaning. In 1991 László Vincze produced a series of drawings which featured structures reminiscent of imaginary plants and animals clad in architectural elements. This series of drawings, which can be traced back to Borromini and Guarini, is one the most significant works of Hungarian organic architecture. The church in Balatonboglár appears as if one of these mysterious structures existing somewhere on the boundary between the works of nature and architecture. Diaries record the plan-production process. These illustrated diaries are not meant for public but for personal use and record the development of individual designs. It was on these pages that the motif for the entrance was born. A fragmented crucifix-form emerging from the rough-edged boards and the identical, positively formed corpus prescribe not only an axis or axes but reinforce the underlying message of the complex: belief in the community of beings in mythical connection with nature, in plants and in humankind.

The town of Aszód was once an intellectual centre of the Lutheran Church. After the Second World War the Grammar School fell into state ownership. Following the political changes in 1989 the Church could have repurchased a school almost completely ruined by series of alterations, but decided instead to construct a new one using state-compensation funds. Organised around a closed, triangular courtyard, the school complex is located atop a

hillside nearby a Baroque church and with rows of residential buildings in the background. Use of a triangular plan-form derived not from the site itself but from its role as a symbolic shape, freed by the architect from the strictness of geometric constructs. Encircling walls, closed towards the outside, open towards the inside, are sometimes straight, sometimes curved in plan. The strictness of the interior is resolved by secondary structures, for example, by the cylindrical library, a form familiar from other works. The main entrance is carved into the surface of a straight-slice through the curved mass, whose outer forms are not the result of additive processes but result from the formation of the brick-walls. Similarly to the statues of Brancusi, the Aszód School

is a plastic form manufactured from one single material. While Tomás Nagy does make use of the formal opportunities presented by the contradictions of geometric construction, he tends much more to rely on the decorative quality of the brick-work when forming interior space, always maintaining contact with or a view to the central point, the inner courtyard.

According to Zoltán Szentkirályi, the power of expression in the various fields of culture varies amongst different peoples: Hungarians are considered more powerful in literature, especially poetry, than in architecture.

Throughout history the attention of Europe has rarely focussed on our architectural works. Despite the inherent conflict between the one-time spiritual attraction and present-day practice, Hungarian organic architecture, and more precisely, Imre Makovecz, was capable of achieving this, therefore it is by no means irrelevant who undertakes, and to what quality the enrichment of this heritage occurs. Architecture in Hungary, just like in most of the surrounding countries, is overwhelmed by the international neo-modern, by minimalist aesthetics and by commercial "high-tech". Tomás Nagy is an architect who both instinctively and in his conscious actions, has remained distant from these trends, whilst at the same time has proved his ability to choose from contemporary architecture that which is of eternal value, or which is deserving of meditation.

Tomás Nagy has incorporated into his work the heritage of Asplund and Lewerentz, Wright and Kahn, Lojto and Medgyaszay, and the silent richness of the anonymous buildings in the countryside such a way that his architecture remains open to the possibility of rejuvenation also.

NAGY, Tomás
Chiesa luterana e canonica
Lutheran Church and Parish House
Evangelikus templom és parókia
1996, Dunaújváros
Ungheria / Hungary

Nagy Tamás
építészetiéről

Nagy Tomás 1951-ben evangélikus vallósú szülők gyermekeként egy nyugat-magyarországi kisvárosban, Csornán született. Érdeklődése igen korán az építészet irányába fordult: a győri Építőipari Technikum elvégzése után [1965–1969] egyetemi tanulmányait a Budapesti Műszaki Egyetemen folytatta [1970–1975]. A mérnök-szemléletű, akadémikus beállítottságú műegyetemi építész karon a kortárs szellemi áramlatok iránti kíváncsiságukat a hallgatók önállóan, többnyire a kollégium köré szerveződő rendezvényeken, publikációk segítségével igyekeztek és igyekeznek ma is kielégíteni. A Bercsenyi kollégiumban immár évtizedek óta minden más és más szemléletű, érdeklődésű közösséggel szerveződik. A hetvenes évek elején alakult egyik ilyen kollégiumi csoportnak volt a tagja Nagy Tomás is, és ebből az időszakból származik ismeretsége többek között Makovecz Imrével és Ekler Dezsővel. Az egykorú szocialista hatolom politikai gyakorlatához megfelelően az állami tervezőirodákba kényszerült fiatal építészek csak nagy szerencsével juthattak választott mester közelébe. A vállalati számlátról mindenkihez végig kellett járnia: A pályakezdő Nagy Tomás tizenkét évet töltött ennek a hierarchikusan felépített rendszernek a különféle gradićsain Iványi László műtermében. Ez a tizenkét év ozonan korántsem volt eseménytelen. Az olajvető szakmai ismeretek elsajátításának lehetőségén túl, a felszín alatt az egyes építész-nemzedékek elték a mogok intenzív szellemi életét – a lehetőségek adta kereteken belül, gyakran orozon kívül is. A kereteken kívüli, illegális szellemi műhely volt például Makovecz Imre magániskolája, amely a lokásón működött, később a MÉSZ Mesteriskolája (Nagy Tomás 1978 és 1980 között volt a hollgotjája), melyet az egykorú politikai hatolom elfogadott, sőt támogatott. A Mesteriskola ma is az építész mesterek és a fiatal építészek legnépszerűbb fóruma.

Nagy Tomás 1979-től kezdve folyamatosan tanít: először tanársegédként az ontarioi Carleton University építészeti karán, majd a Mesteriskolán [1982–1984, ill. 1996-tól] és 1991-től folyamatosan a Magyar

Iparművészeti Főiskolán. A Főiskolának kószónhette olyan idősebb kollégák ismeretségét és borászágát, mint Szrogh György és Jánossy György. Mindketten annak a legendás nemzedéknak a tagjai voltak, akik éveket töltötték el az 50-es években Dánia-ban és Svédországban, s a szocialista realizmus program-építészetével szemben egy puritán, korszerű építészet levegóját és gyakorlatot hozták Magyarországra. Az általuk nevelt generációk építészei a mai magyarországi építészet kiemelkedő szereplői (Ferencz István, Jonáky István, Reimholz Péter, Turányi Gábor). Az élvonbalberi építészek közül Makovecz Imre volt az, aki elsőként és látványosan vonult ki az öllömi tervezőirodai rendszerből (1977). Magatartása nem csupán politikai ellenállás volt, hanem építészeti és erkölcsi mintával is szolgált a 80-as évek egyetemi hallgatói, illetve sok fiatal építész számára. Frank Lloyd

NAGY, Tamás
Chiesa luterana
Lutheran Church
Evangélikus templom
1999, Balatonboglár
Ungheria / Hungary

V Wright és a svájci Rudolf Steiner építésztere, illetve saját, az ösjelekkel kapcsolatos intuitív kutatósaira támaszkodva egy olyan építészet lehetőségét hirdette, amely az ember és a természet kapcsolatát kiemeli materiális, ahogy gúnyosan fogalmazott „dialektikus” voltából. Nem csupán az akkori politikai hatalom közéleivel, a szocialista gazdaság által kitermelt igénytelen építészeti minőséggel fordult szembe, hiszen ozzal minden gondolkodó építész természetes módon szemben állt, hanem a teremtett világ és az ember mitikus kapcsolatának prófétójaként e kapcsolat öröök léttét igyekezett az épületeivel bizonyítani. A nyolcvanas évek közepén az olasz újracionalizmus és a posztmodern térhódításának, illetve a high-tech előretörésének időszakában Makovszky épületei tagadták az építészeti építészetből sorjadó megújulásának lehetőségét, ahogyan azt az olaszok hirdették, okitik tudatosan

volumiféle archaikus klasszicizmus irányába tereltek a gondolkodást, és szokatlan formájú faépületei értelemszerűen szemben álltak a high-tech luxusval is. Ez alapozta meg nemzetközi hírnevet, erre figyelt fel a világ és ez volt az a gondolatkor, amelyhez sok, látszólag ellentétes irányba induló vagy irányára létrejött pályatárs kapcsolóni tudott. Hárrom nevet kell kiemelnünk ebből a körből: Ekler Dezső, Nagy Tamás és Vincze László nevét. Mindhárman sajátos módon vették át és folytatották tövább mindenöt, amit a fenti szellemi híttéről inspirálva magukévé tudtak tenni, és egymással is – időben változó intenzitással – de szoros kapcsolatot tartanak fenn a mai napig. Nagy Tamás két első önálló munkája még a BUVÁTI-ban készült. A Semmelweis utcai lakóépület [1982–1986] egy szűkös, belvárosi utcában álló sarokfogant. A téglabolatú, tömbszerű épület keskeny ablakai függőlegesen lizénászerű sávokba rendeződnek, semleges felületet képezve az elektikus, zárt utcaképben. A másik BUVÁTI-s munka a Logodi utcai épület [1984–1989] szintén téglás burkolatú, egy várfal alatti saroktelekre épült lakóház, a földszinten üzlethelyiséggel. A masszív, útca felé kis ablakokkal lyugorgott épület inkább a téglával és kővel kirakkott vár falaihoz, mint a környező épületekkel áll párbaszében. Ebben az időszakban készült, a léptéke ellenére sem jelentéktelen kis könyvtárapéult, egy dél-magyarországi falu, Dombegyháza művelődési házának bővítésékről. A terv Ekler Dezsővel közös munka, melyben a könyvtár kör alaprajzát tömegét Aldo Rossi lombardiai, Fagnano Olona-i emblematikus iskolájának könyvtára ihlette. A meglevő épülethez szellemesen kapcsolt téglából épült közelkedő és könyvtár üvegezett tamburjával és mezőgazdasági épületekre emlékeztető egyszersűségével minden kettőjük későbbi munkáit előrevetítette. 1987-ben, még a Logodi utcai épület befejezése előtt (a kivitel tervet és a művezetést már kollégák intézték), a fiatal építészek továbbtanulását segítő pályázat nyomán Nagy Tamás két évet töltött New Yorkban egy tervezőirodában. A New York-i építészirodák hierarchiájában és kötött rendjében szokatlanul rövid idő olatt sikerült annyi tekintélyt szerezni, hogy önnálló munkát is kapott. A New Yorkban töltött időszakban a munka mellett Wright építészettel, a kortárs amerikai építészetet és képzőművészettel, a shaker vallási közösséggel ma már múzeumokban látható épületeit és bútoraikat tanulmá-

nyoza, illetve a Storefront galériában kiállítást is szervezett a New Yorkba látogató Makovecz Imre számára. Két év után lehetősége lett volna arra is, hogy feleségével együtt, oki képzőművészével szintén sikeres kiállításokat mutatott be ezalatt, hosszabb ideig maradjon az Egyesült Államokban. De a biztos megélhetéssel kecsegtető ojónlót ellenére 1989-ben visszatértek az éppen a politikai rendszerváltás hónapjait élő Magyarországra. Az állami tervezőirodák bomlásnak indultak, az Amerikából visszatérő Nagy Tamás Makovecz Imre irodójában, a MAKONÁ-ban helyezkedett el. Az 1981 óta létező alkotóközösséggel előtt megnylíltak a lehetőségek, ekkor alakult át a MAKONA iroda több építészirodából szívődő egyesüléssé. A kisebb tervező-csoportok az egymással rakonszenvező építészek köré szerveződtek, így jött létre Nagy Tamás, Salamon Ferenc és Vincze László vezetésével az AXIS építész-iroda 1990-ben. Ennek az időszaknak két fontos épülete a rákospalotai evangéliikus pároquia (1990–1993) és a szombathelyi irodaúj (1991–1992). Az előbbi a dombegyházi könyvtár centrális, üvegezett, tamburos kupoláját ismétlő, mely a pároquia mellett álló neoklasszikista templom kupolájára is rímel, ám a könyvtáréval rokon, de jóval kifonomultabban eszközökkel

illeszkedik az együttes egészébe. A szombathelyi irodaház alaprajzi rendszere, ferde tágasokkal kialakított tetőszerkezete a formálós geometrikus kötöttségeitől való szabadulás kísérletének egyik álmáosa, míg a téglafal nyílásai és a nyílások ritmusa, a téglák textil-jellegű egyenlő szövémódja is itt jelenik meg először látványosan.

A dunaujvárosi evangéliikus templom (1992–1996) Nagy Tamás legjelentősebb munkáinak egyike. Az 1950-es években kiépült szocialista „acélváros” második modern templomára lett ez a tojás formájú alaprajzra tervezett együttes, a temető melletti domon. A kerítéssel körbevett protestáns templomokat idéző zárt rendszer szinte minden későbbi templomternek is alapképlete más és más formában kidolgozva. A jelképes tor-talommal is bíró tojásforma – melyet a gyermekék kápolnája, mint a tojás csírája tovább erősít – nem csupán körítfal, a bazilikálisan szervezett templomtér ebből emelkedik ki.

A bazilikális rendszer csak a keresztmetszeten érzelhető, valójában a belső egyetlen hatalmas tér, melyet a hosszengely irányában is ives gerincű, domború tető fed. Irracionális erők mozgatják a dunaujvárosi templom fölöttömegét, mely a kereszteny bazilikája egy szimbolikus tor-talommal bíró jele, a tojás formából kifejtett, és a vernakuláris építészet elemi szabályai szerint szerkesztett változata. E hármon döntő momentum egymásra hatósa következében egyetlen épületen belül az utolások olyan gazdagsága jött létre, amely határozott továbblépést jelent a magyar organikus építészet kanonizálódó sémihiózhó képest. A bejárati homlokzat téglá lizéndékkal tagolt üvegfala hatalmas magtárat idéz, a belső tér a protestáns templomok egyetlen hangon szóló tiszta képlénytől a katolikus templomok ötszellemből tereivel is rokon. A vörös téglá és a vörös cserép homogén anyagból faragott hatást kelt, a téglák rakás-módja a kosárfonás textúráját idézi. Frampton Semper-adaptációjának illusztrációja is lehetne a dunaujvárosi templom főoldalmu, családi tűzhely,

szervezeti váz és tető, kitöltő falszerkezet). A templombelső vörösfenyő korzatát, a bejárat fümkónikán igényes részleteit a vasmű öntőformáinak gyártásával foglalkozó osztalos mesterek készítették, olik a műútorosztalosoknál is pontosabb munkához szokva bizonyítják: a hely szelleme nemcsak az épített környezet, hanem az ott élő emberek szellemét tekintve is rejt titkokat.

Nagy Tamás szervenélyesen fényképez. A képek névtelen építmények, anyagok, textúrák, apró részletek dokumentumai. Az építés legelembb eszközeiből a kétézi munka végtelen változatosságot teremt. Nagy Tamás építőiiben ez az egyszerűségből törökölő sokféleség ér tovább. Nem véletlen, hogy a képzőművészek közül Broncusi áll hozzá a legközelebb.

Lényeges adaléka a szellemi háttér szempontjából az a tény is, hogy felesége, Lovas Ilona textilművész a kortárs avantgarde képzőművészet egyik kiemelkedő alakja, aki legalább olyan jelentős szereplője a mai magyar művészeti életnek, mint Nagy Tamás az építészetnek. A modern képzőművészettel való kivéletes jártasság különös hátteret ad az építészeti műveknek.

A sopronnémeti evangéliikus templom (1994–1997) barokk harangtorony mögé épült. A szűkös telken oszimmetrikusan elhelyezkedő torony és a műgő tervezett centrális, kupolás tér összekapcsolása minden olyaprójz, minden az épülettömegek viszonyában újabb váratlan asszociációkat teremt. Az olyaprjaz a jang-jin kettőségre emlékeztet, a kupolás kerek templom pedig a korai kereszteny templomokhoz kapcsolódik, és nem a barokk hosszházat tekinti mintának, ami a meglévő torony folytatásaként kézenfekvő megoldás lehetett volna.

A balatonboglári evangéliikus templom (1994–1999) a korábbi munkák során felvett gondolatokban rejti lehetőségeket egy új, kivételes odottságú környezetben teszi próbára – sikkerrel. A dombegyházi könyvtárnál, illetve a rókospalotai parókiánál ki-próbált –egyébként klasszikus alap-formának is tekinthető – tamburos, kupolás teret a dunaujvárosi kerített templom tojás-olyaprjával rokon rendszerre építve a város és a természetvédelmi terület határán lévő meredek domboldalba illesztette

a tervező úgy, hogy a templomtér az opszis oldalán már a föld alá kerül, csak a tambur emelkedik ki a környezetből. Nagy Tamás tudatosan kerüli, hogy a kettős térfelépő szerkezet, a kishajlású tető és a virtuális „kupola” szerkesztéséből adódó közös felső gyűrűt opeionként használva a pogány templomokra jellemző vertikális tengelyt hozzon létre: a fény oldalról, a szinte teljesen kikönnytettsé, üvegezett tamburon, a csak bordáival megjelenített kupolán keresztül árad a térből. Belülről nézve a fák látszanak, az orrafelé sétálók pedig beláthatnak a templom világos terébe. Az „oltalom és a nyitottság” együttes jelenlété a templom üzenete a tervező szándéka szerint. Az építőanyag jelen esetben nem téglá, hanem a balatonkörnyéki régió építészeti hagyományainak megfelelően kö. Ebből készült a dunaujvárosi templom íves vezérgörbével szerkesztett, kúp formájú tornyához hasonló torony is. Nagy ezzel a szerkesztési elvvel el tudta kerülni az építészeket sokszor megoldhatatlan feladat elől állító torony-konfliktust: a jelképes forma vagy historizál, vagy jelentés nélküli geometrikus obsztraktióvá válik. Vincze Lászlónak 1991-ben készült egy rajzsorozata, mely építészeti elemekkel felruházott képzeletbeli növényekre és állatokra emlékeztető építményeket ábrázolt. A rajzsorozat a magyar organikus építészet egyik legjelentősebb alkotása, Borrominiig és Guariniig vezethető

NAGY, Tamás
Ginnasio Iuterano
Lutheran Grammar School
Evangéliikus gimnázium
1997, Aszód
Ungaria / Hungary

vissza. A balatonboglári templom mintha egy lenne e titokzatos építmények közül, valahol a természeti képződmény és az építészet határán.

A tervező születésének folyamatát naplók örzik. Rajzos naplók ezek, nem a publikumnak szánt, hanem belső használatra készülő dokumentumai egy-egy terv fejlődésének. Ezeken a lapokon született a bejárati ajtó motívumának terve is. A széleszterűen kirojtárolódó töredékes keresztmotívum és a vele azonos, de pozitív formából szerkesztett keresz a szentély falán nemcsak tengelyt jelölnék, hanem erősítik az együttes olajpöttytő üzenetét: a természettel mitikus kapcsolatban élőlények közössége, a növényekbe, az emberekbe vetett hitet.

Aszód az evangéliikus egyház egyik szellemi központja volt. Gimnáziumát a haború után államosították, ám az 1989-es rendszerváltást követően a többszörösen átalakított és tönkrejtett épületet az egyház nem kérte vissza, hanem a kárpoltásul kifizetett pénzből új gimnáziumot épített.

A város felettes magaslaton, egy barokk templom szomszédságában,

többalakos új lakóházak hótere

előtt épült fel a háromszögletű, zárt udvar köré szervezett együttes.

A háromszög nem a telek formájából következik, hanem szimbolikus forma,

melyet a tervező feloldott a geometrikus szerkesztés szigora alól. A kifelé zárt, befelé nyitott körítőfalak halogenes, hol íves olyaprjára szerkesztettek, a belsőt hozzáépített formák – mint például a már említett henger formájú könyvtár – oldják festőien.

A főbejárat az íves olyaprjú tömeg egyenes vonalú metszéséből adódó felületbe forogott, a külső tömeg

formái nem addícióval, hanem a téglaiból falazott tömeg megmunkálásából jönnek létre. Mint Broncusi szobrai, az oszói gimnázium is egyetlen

anyagból létrehozott plasztikának tűnik. Miközben a szerkesztés geometriai ellentmondásiból adódó formálás lehetőségeivel, a belső terek formálásakor inkább a falazat dekorativitására épít, és minden

a belső udvar, a centrum látványával keresi a kapcsolatot. Szentkirályi Zoltán szerint az egyes népek kifejezőreje a kultúra különféle területein nem ozonos mértékű: a magyarok esetében erősebb az irodalom – különösen a költészet – mint az építészet. A történelem során csak ritkán fordult elő, hogy építészeti

műveink Európa figyelmét ránk irányították. Az egykor szellemi vonzerő és a mai gyakorlat közötti belső ellentmondások ellenére a magyar organikus építészet, pontosabban

Makovecz Imre képes volt erre, és nem közömbös, hogy ezeket a gondolatokat ki és milyen színvonalon tudja gazdagítani.

A mai magyar építészettel éppúgy előtötte az internacionális újmodern, a minimalista esztétika és a kereskedelmi „high-tech”, mint a környező országok többségeit. Nagy Tamás egyike azoknak az építészeknek, akik összönösen és tudatosan is távol tartják magukat az efféle trendektől, de ki tudják választani a kortárs építészettel ozt, ami maradandó érték, amire reflekálni érdemes. Magába építette Asplund és Leverenz, Wright és Kahn, Lajta és Medgyaszay örökséget, a vidék névtelen építőiinek gazdagságát, de nyitott maradt a megújulás irányában is.

NAGY, Tamás
Ginnasio Iuterano
Lutheran Grammar School
Evangéliikus gimnázium
1997, Aszód
Ungaria / Hungary